

Волинський національний університет імені Лесі Українки

ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ ЧАСОПИС

№ 2 (19)

Видавничий дім
«Гельветика»
2022

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

ЯЦИШИН Михайло Михайлович, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри теорії та історії держави і права Волинського національного університету імені Лесі Українки, заслужений діяч науки і техніки України (головний редактор);

КРИКУНОВ Олександр Вікторович, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права і процесу Волинського національного університету імені Лесі Українки (відповідальний секретар);

ГОЛОВКО Катерина Володимирівна, доктор юридичних наук, завідувач відділу економіко-правових досліджень Причорноморського науково-дослідного інституту економіки та інновацій;

ДЕМЧУК Антон Михайлович, кандидат юридичних наук, декан юридичного факультету Волинського національного університету імені Лесі Українки;

ЛАРКІН Михайло Олександрович, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права та правосуддя, завідувач кафедри методології науки та міжнародної освіти Запорізького національного університету;

ЯРМИШ Олександр Назарович, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України, президент Міжнародної асоціації істориків права, головний науковий співробітник Інституту законодавства Верховної Ради України, заслужений юрист України;

DEBIŃSKI Antoni, doctor habilitowany nauk prawnych, ksiądz profesor, rector, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II (Rzeczpospolita Polska);

SZEWCAK Marcin, doctor habilitowany nauk prawnych, adiunkt Kat. Prawa Administracyjnego i Gospodarczego Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II (Rzeczpospolita Polska).

Журнал ухвалено до друку Вченою радою
Волинського національного університету імені Лесі Українки

4 березня 2022 р., протокол № 3

Науковий журнал «Історико-правовий часопис» зареєстровано Міністерством юстиції України
(Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
серія KB № 20053-9853P від 07.06.2013 року)

Наказом МОН України від 19.04.2021 № 420 (додаток 3) журнал включено до Категорії «Б»
Переліку наукових фахових видань України зі спеціальності 081 – Право.

Офіційний сайт видання: www.chasopys.hl.vnu.volyn.ua

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення
StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

ЗМІСТ

ТЕОРІЯ, ІСТОРІЯ, ФІЛОСОФІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА

Булавіна Світлана Євгенівна, Марківська Людмила Леонтіївна. ІСТОРИОСОФІЯ ПРАВОВОГО ПІДГРУНТЯ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ВОЛИНИ 1921–1939 (ІСТОРИОГРАФІЧНИЙ ОГЛЯД).....	5
---	---

КОНСТИТУЦІЙНЕ, АДМІНІСТРАТИВНЕ,
ІНФОРМАЦІЙНЕ ТА ФІНАНСОВЕ ПРАВО

Конончук Ірина Миколаївна. КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНСТИТУТУ КОНСТИТУЦІЙНОЇ СКАРГИ В УКРАЇНІ.....	12
Фідря Юлія Олександрівна, Гофман Юрій Богданович. ЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПОВЕДІНКИ СУДДІ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ.....	18

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЦИВІЛІСТИКИ

Сокол Марія Василівна, Вознюк Наталія Іванівна. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРИЗУПИНЕННЯ ДІЇ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ.....	26
Спесівцев Денис Сергійович, Духневич Андрій Вікторович. СПОСОБИ ЗДІЙСНЕННЯ КОНТРЗАХИСТУ СУБ'ЕКТИВНИХ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ У СПОРАХ ПРО ПРАВА НА НЕРУХОМЕ МАЙНО).....	33
Чубоха Надія Федорівна. МЕЖІ ДОГОВІРНОЇ СВОБОДИ СТОРІН У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ.....	41
Якушев Ігор Михайлович. ОСКАРЖЕННЯ РІШЕННЯ АТЕСТАЦІЙНОЇ КОМІСІЇ.....	48

КРИМІНАЛЬНЕ ТА КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАЧЕ ПРАВО,
КРИМІНОЛОГІЯ, КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС І КРИМІНАЛІСТИКА

Старко Оксана Леонтіївна. КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ РІВНОПРАВНОСТІ ГРОМАДЯН ЗАЛЕЖНО ВІД ЇХ РАСОВОЇ, НАЦІОНАЛЬНОЇ, РЕГІОНАЛЬНОЇ НАЛЕЖНОСТІ, РЕЛІГІЙНИХ ПЕРЕКОНАНЬ, ІНВАЛІДНОСТІ ТА ЗА ІНШИМИ ОЗНАКАМИ.....	57
---	----

CONTENTS

THEORY, HISTORY OF STATE AND LAW, PHILOSOPHY OF LAW

Bulavina Svitlana, Markivska Liudmyla. HISTORIOSOPHY OF THE LEGAL FOUNDATION OF THE ACTIVITIES VOLYN'S NATIONAL AND CULTURAL ORGANIZATIONS 1921–1939 (HISRORIOGRAPHICAL REVIEW).....5

CONSTITUTIONAL, ADMINISTRATIVE, INFORMATIONAL AND INTERNATIONAL LAW

Kononchuk Iryna. CONSTITUTIONAL AND LEGAL REGULATION OF THE INSTITUTE OF CONSTITUTIONAL COMPLAINT IN UKRAINE.....12

Fidria Yulia, Hofman Yuriy. ETHICAL PRINCIPLES OF JUDGE'S BEHAVIOR IN SOCIAL NETWORKS.....18

ACTUAL PROBLEMS OF CIVIL LAW

Sokol Mariia, Vozniuk Nataliia. LEGAL REGULATION OF SUSPENSION OF THE EMPLOYMENT CONTRACT.....26

Spiesivtsev Denys, Dukhnevych Andrii. WAYS OF COUNTER-PROTECTION OF SUBJECTIVE CIVIL RIGHTS (BASED ON THE JUDICIAL PRACTICE IN DISPUTES OVER RIGHTS TO IMMOVABLE PROPERTY).....33

Chubokha Nadiya. LIMITS OF CONTRACTUAL FREEDOM OF PARTIES IN CIVIL LAW.....41

Yakushev Ihor. APPEAL OF THE DECISION OF THE CERTIFICATION COMMISSION.....48

CRIMINAL AND CRIMINAL EXECUTIVE LAW, CRIMINOLOGY, CRIMINAL PROCEDURE AND CRIMINALISTICS

Starko Oksana. CRIMINAL LIABILITY FOR VIOLATION OF CITIZENS' EQUALITY DEPENDING ON THEIR RACE, NATIONALITY, REGIONAL BELONGING, RELIGIOUS BELIEFS, DISABILITY, AND OTHER CHARACTERISTICS.....57

ЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПОВЕДІНКИ СУДДІ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

Фідря Юлія Олександрівна,

кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри кримінального права і процесу
Волинського національного університету імені Лесі Українки
ORCID ID: 0000-0001-9703-9494

Гофман Юрій Богданович,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Волинського національного університету імені Лесі Українки
ORCID ID: 0000-0002-8200-7059

У статті розглянуто актуальні аспекти участі судді у соціальних мережах крізь призму дотримання ним етичних вимог та стандартів. Визначено, що соціальні мережі є одним із сучасних засобів формування довіри до судової влади та її представників. Вони виступають ефективним комунікаційним каналом для обміну інформацією та її поширення, платформою для забезпечення відкритості та прозорості судової влади як інституції, а також для формування її позитивного іміджу.

Наголошено, що участь та поведінка судді у соціальних мережах нерозривно пов'язана із реалізацією ним права на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. Однак для судді це право обмежується обов'язком виявляти стриманість та належну обачність, а також вимогою уникати поширення інформації у соціальних мережах, яка потенційно може підірвати довіру суспільства у незалежний та неупереджений суд. Судді повинні демонструвати максимальну стриманість та поміркованість у висловленні власних поглядів та міркувань через соціальні мережі щодо подій політичного характеру, чутливих суспільних тем та особливо делікатних питань.

Проаналізовано етичні засади поширення суддею у соціальних мережах інформації, що містить публічну критику колег-суддів та їхніх рішень, а також оцінку й критичні зауваження щодо дій та рішень представників інших правничих професій. Підкреслено, що до висловлювань судді діють ті ж самі вимоги стриманості, поваги до власної гідності та гідності правничої професії. Неприпустимими є образливі, зневажливі висловлювання та такі, які принижують авторитет правника та інституцію, яку він представляє.

Підсумовано, що суддя є повноправним членом суспільства і як для виконання своїх професійних функцій, так і реалізації власних інтересів, не пов'язаних із судівництвом, повинен мати доступ до користування можливостями глобального інформаційного простору. Однак, реалізуючи свободу вираження поглядів, судді повинні пам'ятати про свою відповідальність і обов'язки в суспільстві та проявляти стриманість у висловленні своїх поглядів і думок за будь-яких обставин, оскільки їхні заяви можуть поставити під загрозу їхню незалежність, неупередженість та авторитет судової влади.

Ключові слова: етика судді, право на свободу думки і слова, Кодекс суддівської етики, соціальні мережі, публічна критика, довіра до судів.

Fidria Yulia, Hofman Yuriy. Ethical principles of judge's behavior in social networks

The article examines the current aspects of the judge's participation in social networks through the prism of his compliance with ethical requirements and standards. It was determined that social networks are one of the modern instruments of building trust in the judiciary and its representatives. They act as an effective communication channel for the information exchange and sharing, a platform for ensuring the openness and transparency of the judiciary as an institution, as well as for the formation of its positive image.

It was emphasized that the judge's participation and behavior in social networks is inextricably linked to the right for freedom of thought and speech, to the free expression of his views

and beliefs. However, for the judge, this right is limited by the duty to exercise restraint and due diligence, as well as the requirement to avoid the dissemination of information on social networks that could potentially undermine public confidence in an independent and impartial judiciary. Judges must demonstrate maximum restraint and moderation in expressing their own views and opinions through social networks regarding events of a political nature, sensitive social topics and especially sensitive issues.

The ethical principles of the distribution of information by a judge in social networks containing public criticism of fellow judges and their decisions, as well as evaluation and critical remarks about the actions and decisions of representatives of other legal professions, are analyzed. It is emphasized that the same requirements of restraint, respect for one's own dignity and the dignity of the legal profession apply to the judge's statements. Offensive, derogatory statements and those that degrade the authority of a lawyer and the institution he represents are unacceptable.

It was concluded that a judge is a member of society and should have access to use the opportunities of the global information space both in order to perform his professional functions and to realize his own interests not related to the judiciary. However, judges should be mindful of their responsibilities and duties in society and exercise restraint in expressing their views and opinions under any circumstances, as their statements may threaten their independence, impartiality and the authority of the judiciary.

Key words: judge's ethics, the right to freedom of thought and speech, the Code of Judicial Ethics, social networks, public criticism, trust in courts.

Соціальні мережі стрімко увірвалися у наше повсякдення і без перебільшення ми вже не уявляємо нашого життя без гортання нескінченних сторінок, без висвітлення та поширення власних думок, коментарів та фото, без проставлення вподобайок та інших реакцій на світлини, новини чи інформацію про якісь події як публічного, так і приватного характеру. По суті маємо «життя в мережі», де є свої норми й правила поведінки, вимоги й зобов'язання, наявність яких ми часто навіть не усвідомлюємо.

Соціальні мережі стали невід'ємним атрибутом життя кожного з нас, незалежно від професії та роду занять. Для більшості професій поведінка у соцмережах визначається загальноновизнаними нормами етики й моралі. Однак для представників правничої спільноти існують додаткові регулятори з огляду на ту високу й надзвичайно важливу суспільну місію, яку покликані реалізовувати правники, – забезпечувати повагу до прав людини та їх захист, утверджувати верховенство права та справедливості. Такими додатковими регуляторами виступають етичні кодекси (правила етичної поведінки) різних представників правничої професії – суддів, прокурорів, адвокатів, нотаріусів. Власне ці акти встановлюють певні рамки поведінки правників як під час провадження професійної діяльності, так і у позаробочий час, у тому числі й у соціальних мережах. Фактично

в усіх етичних кодексах (правилах етичної поведінки) правників йдеться про те, що поведінка у соціальних мережах не повинна принижувати авторитет як конкретної особи правника, так і професійної спільноти, представником якої він є. Ця вимога спрямована насамперед на формування та зміцнення довіри суспільства до відповідних професійних правничих інституцій, що є ключовим індикатором зрілості правової держави.

Значення довіри до судової влади важко переоцінити, адже судова система будь-якої держави повинна опиратися на повагу й впевненість усіх громадян в незалежності, безсторонності, доброчесності та справедливості суддів. Одним із сучасних способів формування довіри до судової влади та її представників є використання соціальних мереж як ефективного комунікаційного каналу для обміну інформацією та її поширення, як платформи для забезпечення відкритості та прозорості судової влади як інституції, а також для формування її позитивного іміджу. Як зазначається в літературі, сучасні технології дозволяють забезпечити пряму взаємодію з громадянами за допомогою використання інструментів інформування через офіційні сторінки у соцмережах, що сприяє встановленню ефективної комунікації, оперативному донесенню повідомлень до цільової аудиторії за допомогою ефективних засобів і форм [1, с. 73].

Так, власні сторінки у Facebook та Telegram-канали мають Верховний Суд, Вищий антикорупційний суд, Апеляційна палата Вищого антикорупційного суду та інші суди, які активно використовуються для налагодження діалогу з громадськістю. Окрім того, багато суддів мають власні (особисті) сторінки у різноманітних соціальних мережах і досить активно їх ведуть, розміщуючи інформацію як професійного, так і особистого (приватного) характеру. Однак така діяльність суддів має обмеження, недотримання яких може стати підставою для притягнення судді до дисциплінарної відповідальності.

Поведінка судді у соціальних мережах до певної міри є урегульованою як на міжнародному, так і на національному рівні. З-поміж міжнародних правових актів варто виділити Основні принципи незалежності судових органів (1985) та Бангалорські принципи поведінки суддів (2006), а також відповідні акти Ради Європи: зокрема, Європейську хартію про статус суддів (1998), Рекомендацію Комітету міністрів CM/Rec(2010)12 щодо суддів: незалежність, ефективність та відповідальність, Звіт Європейської комісії за демократію через право (Венеціанська комісія) щодо свободи вираження поглядів суддів (CDLAD(2015)018). Найновішим на сьогодні є Висновок Консультативної ради європейських суддів (КРЕС/ССЈЕ) від 2 грудня 2022 року № 25 (2022) щодо свободи самовираження суддів (далі – Висновок КРЕС № 25 (2022)) [2], який містить загальні вказівки на параметри, які слід враховувати, коли судді реалізують своє право на свободу вираження поглядів як у суді, так і поза ним, у тому числі в ЗМІ та соціальних мережах.

На національному рівні означені питання регламентовані Кодексом суддівської етики 2013р., затвердженим XI черговим з'їздом суддів України. Участь судді у соціальних мережах, Інтернет-форумах та застосування ним інших форм спілкування в мережі Інтернет є допустимими, проте суддя може розміщувати, коментувати лише ту інформацію, використання якої не завдає шкоди авторитету судді та судової влади (ст. 20) [3].

Слід зауважити, що проблематика етичних засад поведінки судді як загалом, так

і у соціальних мережах, не залишається поза увагою і науковців. Дослідженням указаних питань займалися С. Жуков, О. Кібенко, І. Кондратова, Ю. Меліхова, О. Овчаренко, А. Панова, О. Саленко, О. Хотинська-Нор, Н. Шелевер та інші. Наукові розробки, безумовно, варто використати у ході роботи над оновленням Кодексу суддівської етики та забезпеченням єдиної практики його застосування, яка триває ще з 2018 року. Відповідно до проекту змін до Кодексу суддівської етики (станом на 05.02.2021р.), розміщеного на сайті Ради суддів України, редакція аналізованої статті дещо осучаснена і викладена таким чином: «Участь судді у соціальних мережах та комунікація в мережі Інтернет є допустимими. Суддя може розміщувати, коментувати інформацію чи реагувати на неї таким чином, щоб не завдати шкоди авторитету судді та судової влади (ст. 21 проекту) [4]. Таким чином, активна участь і користування соцмережами для судді є можливою, але із певними обмеженнями, про які йтиметься далі.

Участь та поведінка судді у соціальних мережах нерозривно пов'язана із реалізацією ним права на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань, гарантованих ст. 10 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р. та ст. 34 Конституції України. Однак це право не є абсолютним, бо як зазначається у пункті 2 ст. 10 Конвенції, здійснення цього права, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду.

Указані обмеження стосуються кожної особи, у тому числі й судді. Однак на суддівську спільноту покладаються ще й додаткові (більш жорсткі) обмеження, зумовлені їхньою професійною приналежністю. Як говорить Преамбула до

Кодексу суддівської етики, «усвідомлюючи значимість своєї місії, з метою зміцнення та підтримки довіри суспільства до судової влади судді України вважають, що зобов'язані демонструвати і пропагувати високі стандарти поведінки, у зв'язку з чим добровільно беруть на себе більш істотні обмеження, пов'язані з дотриманням етичних норм як у поведінці під час здійснення правосуддя, так і в позасудовій поведінці» [3]. Зважаючи на наведені положення, у даному випадку не може вестися мова про порушення прав судді або ж про їхнє невинуватене чи непропорційне звуження.

Питання встановлення для суддів повної заборони на користування соціальними мережами піднімалося неодноразово, і не лише у нашій державі. Однак слід розуміти, що реалізувати цю заборону та проконтролювати її дотримання суддями практично неможливо та й навряд чи доцільно. Адже суддя продовжує залишатись повноправним членом суспільства і як для виконання своїх професійних функцій, так і реалізації власних інтересів, не пов'язаних із судівництвом, повинен мати доступ до користування можливостями глобального інформаційного простору. За посередництвом соціальних мереж суддя може провадити моніторинг останніх змін у законодавстві, обговорювати сучасні правничі тенденції та інструменти (наприклад, Facebook-група «Як написати судові рішення: практичні поради», адміністратором якої є суддя Верховного Суду О. Кібенко), мати доступ до новин, бібліотек та іншої корисної інформації (наприклад, аналітичного характеру чи баз даних) без будь-яких обмежень.

Водночас, як справедливо зазначається у літературі, суддя може користуватися соціальними мережами для реалізації власних потреб: у спілкуванні з членами своєї родини, друзями (реальними) та знайомими; отриманні інформації з різних сфер, що її цікавлять як особистість та допомагають у її розвитку; або для отримання певних послуг (здійснити покупку, записатися на консультацію чи прийом, стати учасником певного заходу тощо) [5, с. 591]. При цьому надзвичайно важливим є відповідальне ставлення судді до власної поведінки в соціальних мере-

жах та усвідомлення ним її наслідків для професійного реноме.

У п. 4 розділу IX Висновку КРЕС № 25 (2022) зазначається, що здійснюючи свою свободу вираження поглядів, судді повинні пам'ятати про свою конкретну відповідальність і обов'язки в суспільстві та проявляти стриманість у висловленні своїх поглядів і думок за будь-яких обставин, коли, в очах розумного спостерігача, їхня заява може поставити під загрозу їхню незалежність або неупередженість, відповідність посаді, або поставити під загрозу авторитет судової влади [2].

На виконання цієї рекомендації судді повинні уважно стежити за змістом контенту, який з'являється у них на сторінках у соціальних мережах, ретельно відфільтровувати матеріал, який вони «репостять», коментують або на який реагують вподобайкою чи іншою реакцією. На підтвердження цієї позиції наведемо положення абз. 2 п. 6 Висновку КРЕС № 25 (2022): «У той же час слід підвищувати обізнаність суддів про те, що під час публікації в соціальних мережах все, що вони публікують, стає постійним навіть після видалення та може вільно тлумачитися або навіть бути вирвано з контексту. Псевдоніми не приховують неетичну поведінку в Інтернеті. Судді повинні утримуватися від публікації будь-яких матеріалів, які можуть поставити під загрозу довіру громадськості до їх неупередженості або суперечити гідності їхньої посади чи судової системи» [2].

Судді повинні демонструвати максимальну стриманість та поміркованість у висловленні власних поглядів та міркувань через соціальні мережі щодо подій політичного характеру, чутливих суспільних тем та особливо делікатних питань. Те ж саме стосується інформації приватного характеру: деталей особистого життя, фото відпочинку чи святкового столу, родинних світлин тощо. У п. 69 Висновку КРЕС № 25 (2022) йдеться про те, що за деякими винятками, приватне спілкування не повинно підлягати обмеженням свободи вираження поглядів, а приватне спілкування визначається як двостороннє спілкування або спілкування в закритій групі, доступ до якої має бути наданий суддею, включаючи служби обміну

повідомленнями або закриті групи соціальних платформ [2]. Однак, так чи інакше, громадськість завжди буде сприймати суддю як представника важливої державної інституції, що здійснює правосуддя, незалежно від того, бачать вони його на роботі, у побуті чи стежать за ним у Facebook чи Instagram. Навіть якщо суддя є учасником закритої групи, яка жодним чином не пов'язана із його професійною діяльністю (наприклад, Viber-група для батьків учнів певної школи або батьків вихованців групи дитячого садка, група ОСББ або дачного масиву у Telegram тощо), його чи її сприйматимуть насамперед як суддю (звісно за умови обізнаності про посаду особи). Як зазначається у п. 8 Висновку КРЄС № 25 (2022), за обставин, коли громадськість не завжди може чітко розрізнити суддю, який діє в приватній чи професійній якості, Висновок розглядає заяви суддів з точки зору того, що вони є державними посадовцями [2]. З огляду на це, уміст сторінки у соціальній мережі або ж дописи у групах на різних соціальних платформах (навіть закритого формату) може як сприяти формуванню суспільної думки про суддю як професіонала, так і стати підставою для звинувачення судді у ймовірній упередженості.

Змодельюємо ситуацію. Адвокатське об'єднання «Д. і партнери» розмістило на своїй сторінці у Facebook власну рекламу, однак використало фото й написи відверто сексистського характеру. Указаний допис зібрав дуже багато негативних реакцій та гнівних коментарів, серед яких був і розлогий коментар судді С., яка констатувала грубе порушення авторами реклами правил адвокатської етики. Припустимо, що за місяць після цих подій суддя С. розглядатиме справу, у якій представником однієї із сторін є адвокат з адвокатського об'єднання «Д. і партнери». Чи не буде підстав для сумнівів у ймовірному упередженому ставленні до такого адвоката з боку цієї судді? Вочевидь, підстави сумніватися такі будуть.

Ще один аспект, на який варто звернути увагу у ході висвітлення етичних засад поведінки судді у соціальних мережах, це публічна критика колег-суддів та їхніх рішень, а також оцінка й критичні зауваження щодо дій та рішень представників

інших правничих професій (наприклад, адвокатів, прокурорів). Щодо останніх, то до висловлювань судді діють ті ж самі вимоги стриманості та поваги до власної гідності та гідності правничої професії. Неприпустимими є образливі, зневажливі висловлювання та такі, які принижують авторитет правника та інституцію, яку він представляє.

Щодо публічної критики або інформації, яка стосується судової системи у цілому, включно з коментарями щодо колег-суддів, то КРЄС у своєму Висновку № 25 (2022) виходить з наступного. З одного боку, визнається, що стриманість застосовується до суддів у всіх випадках, коли авторитет і неупередженість суддів, судової системи, ймовірно, будуть поставлені під сумнів (п. 51). З іншого боку, якщо справа безпосередньо впливає на роботу судів, судді також повинні мати право коментувати політично суперечливі теми, включаючи законодавчі пропозиції чи політику уряду. Це впливає з того факту, що громадськість має законний інтерес бути поінформованою про ці питання, оскільки вони стосуються дуже важливих питань у демократичному суспільстві. Судді, які обіймають керівні посади або обіймають посади в асоціаціях суддів чи судовій раді, займають помітне становище, щоб виступати від імені судової влади (п. 48).

Ілюстрацією такого підходу може слугувати так званий «кейс Богдана Львова». Голова Верховного Суду В. Князев у своєму коментарі на сторінці єдиного порталу «Судова влада України», серед іншого, зазначив: «Ситуація, яка склалась у зв'язку з підтвердженням з боку Служби безпеки України наявності громадянства РФ у судді Верховного Суду, потребує якнайшвидшого вирішення, тому мною прийнято непросте рішення про відрахування судді Львова Б. Ю. зі штату Верховного Суду. Це безпрецедентне рішення для судової системи, адже зазначені положення Конституції та Закону застосовуються вперше. Але в часи повномасштабної війни з російською федерацією, коли на фронті та в тилу гинуть наші найкращі громадяни, ми не можемо дозволити навіть найменший сумнів в об'єктивності, незалежності та неупередженості Верховного Суду та всіх його суддів» [6].

Безумовно, у наведеній ситуації очільник Верховного Суду мав право і навіть обов'язок відреагувати, оскільки йшлося про авторитет найвищого суду у системі судоустрою України. Важливо при цьому не створювати інформаційний вакуум, а мати сміливість визнати проблему, продемонструвати відкритість та готовність до самоочищення. Недостатньо задекларувати цінності, якими повинні керуватися представники судової влади, або постійно говорити про них публічно – необхідно втілювати їх у життя, у кожне рішення чи вчинок.

Коментувати вітчизняну судову практику як матеріал, безпосередньо пов'язаний із професійною діяльністю суддів, також слід максимально коректно, конструктивно та з повагою до незалежності судді. При цьому слід обов'язково враховувати, що навіть така критика може кидати тінь на усю систему правосуддя, знижувати її авторитет, дискредитувати судову владу у цілому. Щодо коментування власних рішень, то, як зазначено у п. 42 Висновку КРЕС № 25 (2022), індивідуально судді повинні утримуватися від використання засобів масової інформації щодо власних справ, навіть якщо їх спровокувати. Якщо засоби масової інформації або зацікавлені представники громадськості критикують рішення, суддя повинен уникати відповідей на таку критику, пишучи пресі або відповідаючи на запитання журналістів. Суддя має відповідати на законні очікування громадян чітко вмотивованими рішеннями. [...] Крім того, у виняткових випадках, коли суддю очорнюють, він/вона повинен мати право захищати себе та захищати свою чесність, як і будь-який інший громадянин.

У цьому контексті в якості прикладу можна навести рішення Другої Дисциплінарної палати Вищої ради правосуддя від 12.07.2021р. про відмову у притягненні судді Октябрського районного суду міста Полтави Г. до дисциплінарної відповідальності та припинення дисциплінарного провадження [7]. У дисциплінарній скаргі зазначалося, що суддя Г. на власній сторінці у соціальній мережі Facebook розмістила пост, висловлювання у якому мають образливий характер та порочать честь, гідність і ділову репутацію скажника.

У ході розгляду дисциплінарної справи було встановлено, що наведені у публікації вислови судді Г. виходять за межі допустимого здійснення суддею розповсюдження інформації, мають образливий характер і є порушенням правил суддівської етики. Зокрема, суддя Г. у своїй публікації свідомо спотворила прізвище скажника, хоча їй було достеменно відомо правильне його написання, прирівняла особу скажника до «низьких істот», що свідчить про зневажливе ставлення до нього, використала фразеологізм (крилатий вислів) «30 срібняків» та слово «журналіст» в лапках, що вказує на зневажливу оцінку ділових і професійних якостей скажника при виконанні ним трудових обов'язків.

Разом з тим не було встановлено достовірних фактів, що порушення правил суддівської етики суддею Г. мала наслідком підрив авторитету правосуддя. Більше того, Друга Дисциплінарна палата врахувала, що суддя, перебуваючи в умовах тривалого цькування та переслідування громадянином ОСОБА4, який для її паплюження використовував можливості сайту «Останній Bastion» та соціальної мережі Facebook, написала публікацію, яка стала предметом розгляду у цій дисциплінарній справі, намагаючись пояснити читачам своєї сторінки, чим обумовлена поведінка ОСОБА4, наскільки неправдивими є його обвинувачення на її адресу, а порушені за його заявами кримінальні провадження стосовно неї – безпідставними. Дисциплінарний орган зазначив, що об'єктивно оцінив конкретну ситуацію, що склалася між суддею Г. та скажником, емоційну напругу судді та умови, за яких вона реалізовувала своє право на свободу вираження поглядів [7].

У продовження теми слід зауважити, що за загальним правилом судді, які зазнають критики, підпадають під обов'язок обмежень, який не дозволяє їм відповідати. Про це самі судді часто нагадують громадськості у своїх публікаціях на сторінках соціальних мереж. У коментарі щодо Бангалорських принципів поведінки судді вказується таке положення: «Представники громадськості, а також законодавчих і виконавчих органів можуть публічно висловлювати свою думку про недоліки, упущення чи помилки судді, а також про

винесені ним рішення. Дотримуючись загальноприйнятого правила не висловлюватися з приводу політичних питань, суддя зазвичай не відповідає на критику у свій бік. [...] Замість поглиблення конфлікту ... більш раціональним і мудрим рішенням є ігнорування будь-яких скандальних нападок (п. 137) [8]. Для соціальних мереж ця рекомендація є надзвичайно корисною, адже написаний суддею коментар може виявитися надто емоційним та образливим. Загалом, все, що суддя бажає сказати громадськості, він повинен викласти у своєму рішенні.

Насамкінець зазначимо, що знайти оптимальний баланс між конкуруючими правами – правом судді на свободу вира-

ження поглядів (у тому числі й у соціальних мережах), з одного боку, і правом на незалежний та безсторонній суд, з іншого, – надзвичайно важко. Базовою залишається загальна вимога судового обмеження, суть якої полягає у тому, що судді, виявляючи стриманість та належну обачність, повинні уникати поширення інформації у соціальних мережах, яка потенційно може підірвати довіру суспільства у незалежний та неупереджений суд. Одним із способів реалізації такої вимоги є встановлення в державі дійсно високих етичних стандартів суддівської поведінки, дотримання яких забезпечувало б належну повагу суспільства до суду та зміцнювало авторитет органів судової влади.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Редчук Р.О. Особливості використання соціальних мереж у публічному управлінні як сучасного каналу комунікації. *Вчені записки ТНУ імені В.І.Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2022. № 1. Том 33 (72). С. 72–76.

2. Висновок Консультативної ради європейських суддів (КРЕС/CCJE) від 2 грудня 2022 року № 25 (2022) щодо свободи самовираження суддів. URL: <https://sud.ua/uk/news/publication/256839-svoboda-slova-sudey-konsultativnyy-sovet-evropeyskikh-sudey-prinyal-povyy-vyvod-po-povodu-uchastiya-sudey-v-sotssetyakh-smi-i-politicheskikh-debatakh-perevod> (дата звернення 20.12.2022)

3. Кодекс суддівської етики : затверджений Рішенням XI чергового з'їзду суддів України від 22 лютого 2013 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001415-13#Text> (дата звернення 20.12.2022)

4. Проект змін до Кодексу суддівської етики. Рада суддів України. URL: <http://rsu.gov.ua/ua/documents> (дата звернення 20.12.2022)

5. Шило О.Г., Панова А.В., Скідан Н.В. «Дружба» правників у Facebook: pros and cons. *The 13th International scientific and practical conference "Science, innovations and education: problems and prospects"* (July 28–30, 2022) CPN Publishing Group, Tokyo, Japan. 2022. С. 586–595.

6. Голова Верховного Суду Всеволод Князев відрахував суддю Богдана Львова із штату Верховного Суду. *Офіційний портал «Судова влада України»*. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1329898/> (дата звернення 20.12.2022)

7. Рішення Другої Дисциплінарної палати Вищої ради правосуддя від 12.07.2021р. про відмову у притягненні судді Октябрського районного суду міста Полтави Г. до дисциплінарної відповідальності та припинення дисциплінарного провадження. *Сайт Вищої ради правосуддя*. URL: <https://hcj.gov.ua/acts> (дата звернення 20.01.2022)

8. Коментарі щодо Бангалорських принципів поведінки судді (2006). Управління ООН з наркотиків та злочинності. URL: <http://rsu.gov.ua/uploads/article/komentari-bangalorski-9818bfbb11.pdf> (дата звернення 20.12.2022)

REFERENCES:

1. Redchuk, R.O. (2022) Osoblyvosti vykorystannya sotsialnykh merezh u publichnomu upravlinni yak suchasnoho kanalu komunikatsiyi [Peculiarities of using social networks in public governance as a modern communication channel] *Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernadskoho. Seriya: Publichne upravlinnya ta administruvannya – Scientific notes of TNU named after V.I. Vernadskyi. Series: Public management and administration*, 1. Vol. 33 (72), 72–76 [in Ukrainian].

2. Vysnovok Konsultatyvnoyi rady yevropeyskykh suddiv (CCJE) vid 2 hrudnya 2022 roku № 25 (2022) shchodo svobody samovyrazhennya suddiv [Consultative Council Of European

Judges (CCJE) Opinion No. 25 (2022) on freedom of expression of judges]. URL: <https://sud.ua/uk/news/publication/256839-svoboda-slova-sudey-konsultativnyy-sovet-evropeyskikh-sudey-prinyal-novyy-vyvod-po-povodu-uchastiya-sudey-v-sotssetyakh-smi-i-politicheskikh-debatakh-perevod> [in Ukrainian].

3. Kodeks suddivskoi etyky : zatverdzeni Rishenniam XI chervovoho zizdu suddiv Ukrainy vid 22 liutoho 2013 r. [Code of Judicial Ethics: approved by the Decision of the XI Regular Congress of Judges of Ukraine dated February 22, 2013]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001415-13#Text> [in Ukrainian].

4. Proiekt zmin do Kodeksu suddivskoi etyky [Draft amendments to the Code of Judicial Ethics] Rada suddiv Ukrainy – Council of Judges of Ukraine. URL: <http://rsu.gov.ua/ua/documents> [in Ukrainian].

5. Shylo, O.G., Panova, A.V., & Skidan, N.V. (2022) "Druzhba" pravnykiv u Facebook: pros and cons ["Friendship" of lawyers on Facebook: pros and cons]. *The 13th International scientific and practical conference "Science, innovations and education: problems and prospects"*. (pp. 586–595). CPN Publishing Group, Tokyo, Japan [in Ukrainian].

6. Holova Verkhovnoho Sudu Vsevolod Kniaziev vidrakhuvav suddiu Bohdana Lvova iz shtatu Verkhovnoho Sudu. [The Chairman of the Supreme Court, Vsevolod Knyazev, expelled Judge Bohdan Lviv from the staff of the Supreme Court] Ofitsiynyi portal "Sudova vlada Ukrainy" – Official portal "Judiciary of Ukraine" URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1329898/> [in Ukrainian].

7. Rishennia Druhoi Dystsyplinarnoi palaty Vyshchoi rady pravosuddia vid 12.07.2021r. pro vidmovu u prytiahnenni suddi Oktyabrskoho raionnoho sudu mista Poltavy H. do dystsyplinarnoi vidpovidalnosti ta prypynenni dystsyplinarnoho provadzhennia [Decision of the Second Disciplinary Chamber of the High Council of Justice dated July 12, 2021. on the refusal to bring the judge of the Oktyabrsky district court of the city of Poltava G. to disciplinary responsibility and the termination of disciplinary proceedings] Sait Vyshchoi rady pravosuddia – Website of the Supreme Council of Justice. URL: <https://hcj.gov.ua/acts> [in Ukrainian].

8. Komentari shchodo Banhalorskykh pryntsypiv povedinky suddi (2006) [Commentary on the Bangalore Principles of Judicial Conduct] Upravlinnia OON z narkotyktiv ta zlochynnosti – United Nations Office on Drugs and Crime [in Ukrainian].